Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

26 septembrie 2024*

„Trimitere preliminară – Politica socială – Protecția securității și sănătății lucrătorilor – Directiva 89/391/CEE – Obligații de natură generală în materie de protecție a securității și sănătății – Proceduri naționale paralele – Hotărâre judecătorească a unei instanțe de contencios administrativ care are autoritate de lucru judecat în fața instanței penale – Calificare a unui eveniment drept «accident de muncă» – Efectivitatea protecției drepturilor garantate de Directiva 89/391 – Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Dreptul de a fi ascultat – Cercetări disciplinare împotriva unui judecător de drept comun în cazul nerespectării unei decizii a unei curți constituționale contrare dreptului Uniunii – Supremația dreptului Uniunii”

În cauza C-792/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Curtea de Apel Brașov (România), prin decizia din 21 decembrie 2022, primită de Curte la 23 decembrie 2022, în procedura penală împotriva

**MG,**

cu participarea:

**Parchetului de pe lângă Judecătoria Rupea,**

**LV,**

**CRA,**

**LCM,**

**SC Energotehnica SRL Sibiu,**

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Arabadjiev, președinte de cameră, domnul L. Bay Larsen (raportor), vicepreședintele Curții, și domnii T. von Danwitz, P. G. Xuereb și A. Kumin, judecători,

avocat general: domnul A. Rantos,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

* Limba de procedură: româna.

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea, de D. Câmpean, în calitate de agent;

– pentru guvernul român, de R. Antonie, E. Gane și A. Rotăreanu, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de A. Armenia și D. Recchia, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 11 aprilie 2024,

pronunță prezenta

## Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 alineatele (1) și (2) și a articolului 5 alineatul (1) din Directiva 89/391/CEE a Consiliului din 12 iunie 1989 privind punerea în aplicare de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă (JO 1989, L 183, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 88), precum și a articolului 31 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale desfășurate împotriva lui MG sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de nerespectare a măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă, precum și de ucidere din culpă.

### Cadrul juridic

#### *Dreptul Uniunii*

3 Al zecelea considerent al Directivei 89/391 enunță:

„[Î]ntrucât este încă mare numărul accidentelor la locul de muncă sau al bolilor profesionale; întrucât trebuie adoptate sau îmbunătățite fără întârziere măsuri de prevenire, pentru a proteja securitatea și sănătatea lucrătorilor și a asigura un nivel mai mare de protecție”.

4 Articolul 1 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede:

„(1) Obiectul prezentei directive este adoptarea de măsuri privind promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă.

(2) În acest scop, directiva conține principii generale privind prevenirea riscurilor profesionale, protecția sănătății și securității, eliminarea factorilor de risc și de accident, informarea, consultarea, participarea echilibrată în conformitate cu legislațiile și practicile interne și formarea lucrătorilor și a reprezentanților acestora, precum și liniile directoare generale privind aplicarea principiilor menționate.”

5 Articolul 4 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a asigura că angajatorii, lucrătorii și reprezentanții lucrătorilor fac obiectul dispozițiilor legale necesare aplicării prezentei directive.”

6 Articolul 5 din aceeași directivă, intitulat „Dispoziții generale”, prevede la alineatul (1):

„Angajatorul are obligația de a asigura securitatea și sănătatea lucrătorilor, sub toate aspectele, referitoare la activitatea desfășurată.”

## *Dreptul român*

### *Codul penal și Codul de procedură penală*

7 Articolul 350 din Codul penal, intitulat „Nerespectarea măsurilor legale de securitate și sănătate în muncă”, prevede:

„(1) Nerespectarea de către orice persoană a obligațiilor și a măsurilor stabilite cu privire la securitatea și sănătatea în muncă, dacă prin aceasta se creează un pericol iminent de producere a unui accident de muncă sau de îmbolnăvire profesională, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

[…]

(3) Faptele prevăzute în alineatele (1) și (2) săvârșite din culpă se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.”

8 Articolul 192 din acest cod, intitulat „Uciderea din culpă”, prevede la alineatul (2):

„Uciderea din culpă ca urmare a nerespectării dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere pentru exercițiul unei profesii sau meserii ori pentru efectuarea unei anumite activități se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani. Când încălcarea dispozițiilor legale ori a măsurilor de prevedere constituie prin ea însăși o infracțiune se aplică regulile privind concursul de infracțiuni.”

9 Articolul 52 din Codul de procedură penală prevede la alineatele (1) și (2):

„(1) Instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă soluționării cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe, cu excepția situațiilor în care competența de soluționare nu aparține organelor judiciare.

(2) Chestiunea prealabilă se judecă de către instanța penală, potrivit regulilor și mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune.”

*Legea securității și sănătății în muncă*

10 Articolul 5 din Legea nr. 319 din 14 iulie 2006 a securității și sănătății în muncă (*Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 646 din 26 iulie 2006, denumită în continuare „Legea securității și sănătății în muncă”), care transpune Directiva 89/391, prevede:

„În sensul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următorul înțeles:

[…]

g) accident de muncă – vătămarea violentă a organismului, precum și intoxicația acută profesională, care au loc în timpul procesului de muncă sau în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu și care provoacă incapacitate temporară de muncă de cel puțin 3 zile calendaristice, invaliditate ori deces;

[…]”

11 Articolul 20 alineatul (1) din această lege prevede:

„Angajatorul trebuie să asigure condiții pentru ca fiecare lucrător să primească o instruire suficientă și adecvată în domeniul securității și sănătății în muncă, în special sub formă de informații și instrucțiuni de lucru, specifice locului de muncă și postului său:

[…]

b) la schimbarea locului de muncă […];

[…]”

12 Articolul 22 din legea menționată are următorul cuprins:

„Fiecare lucrător trebuie să își desfășoare activitatea, în conformitate cu pregătirea și instruirea sa, precum și cu instrucțiunile primite din partea angajatorului, astfel încât să nu expună la pericol de accidentare sau îmbolnăvire profesională atât propria persoană, cât și alte persoane care pot fi afectate de acțiunile sau omisiunile sale în timpul procesului de muncă.”

13 În conformitate cu articolul 29 alineatul (1) din aceeași lege, inspectoratele teritoriale de muncă trebuie să efectueze o cercetare în cazul evenimentelor care au produs, printre altele, decesul victimei. Potrivit articolului 29 alineatul (2) din aceasta, rezultatul cercetării evenimentului se consemnează într-un proces-verbal.

*Cerințele minime de securitate și sănătate*

14 Cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 1146 din 30 august 2006 (*Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 815 din 3 octombrie 2006) conțin următoarele pasaje:

„3.3.2.1. La instalațiile și echipamentele de muncă electrice, pentru protecția împotriva electrocutării prin atingere directă trebuie să se aplice măsuri tehnice, completate cu măsuri organizatorice. […]

3.3.2.3. Pentru protecția împotriva electrocutării prin atingere directă trebuie să fie realizate următoarele măsuri organizatorice:

a) executarea intervențiilor la instalațiile electrice (depanări, reparări, racordări etc.) trebuie să se facă numai de către personal calificat în meseria de electrician, autorizat și instruit pentru lucrul respectiv;

b) executarea intervențiilor în baza uneia din formele de lucru;

[…]

e) elaborarea unor instrucțiuni de lucru pentru fiecare intervenție la instalațiile electrice.

3.3.2.4. La instalațiile, utilajele, echipamentele și aparatele care utilizează energie electrică intervențiile sunt permise numai în baza următoarelor forme de lucru:

[…]

d) dispoziții verbale (DV);

[…]

3.3.23.1. În cazul instalațiilor sau echipamentelor de muncă electrice la care se execută lucrări cu scoatere de sub tensiune sau fără scoatere de sub tensiune, trebuie să se utilizeze mijloace de protecție electroizolante. […]

3.3.23.4. Lucrările fără scoatere de sub tensiune a instalațiilor și a echipamentelor electrice trebuie să fie executate de către personal autorizat pentru lucrul sub tensiune.”

## Litigiul principal și întrebările preliminare

15 La 5 septembrie 2017, un electrician, salariat al SC Energotehnica SRL Sibiu (denumită în continuare „Energotehnica”), a decedat prin electrocutare în timpul unei intervenții asupra unui corp de iluminat exterior de la un stâlp de joasă tensiune într-o exploatație agricolă.

16 Din decizia de trimitere reiese că MG, de asemenea angajat al Energotehnica, era însărcinat cu organizarea lucrărilor, instruirea personalului și luarea măsurilor pentru asigurarea dispozitivelor de securitate a muncii și a echipamentelor de protecție.

17 În urma acestui deces au fost desfășurate două proceduri cu privire la evenimentul în discuție în litigiul principal, și anume, pe de o parte, o procedură de cercetare administrativă efectuată de Inspecția Muncii (România) împotriva Energotehnica și, pe de altă parte, urmărirea penală a lui MG pentru nerespectarea măsurilor legale de securitate în muncă și pentru ucidere din culpă.

18 În ceea ce privește, pe de o parte, cercetarea administrativă, Inspecția Muncii, prin procesul-verbal de cercetare din 9 septembrie 2019, a reținut calificarea de „accident de muncă”, în sensul reglementării naționale.

19 Energotehnica a sesizat ulterior Tribunalul Sibiu (România) cu o acțiune în contencios administrativ având ca obiect anularea acestui proces-verbal.

20 Prin sentința din 10 februarie 2021, această instanță a anulat în parte procesul-verbal menționat, considerând, contrar calificării reținute de Inspecția Muncii, că evenimentul în discuție în litigiul principal nu constituie un accident de muncă.

21 Calea de atac formulată de Inspecția Muncii împotriva acestei sentințe a fost anulată printr-o decizie a Curții de Apel Alba Iulia (România) din 14 iunie 2021.

22 Pe de altă parte, în ceea ce privește urmărirea penală a lui MG, acesta din urmă a fost trimis în judecată la Judecătoria Rupea (România) printr-un rechizitoriu al Parchetului de pe lângă Judecătoria Rupea (România) din 31 iulie 2020.

23 În rechizitoriul său, acest parchet a susținut că, la 5 septembrie 2017, în jurul orei 18.00, MG a dat victimei o dispoziție de lucru constând în efectuarea unei intervenții cu privire la corpul de iluminat în discuție, fără luarea măsurilor de securitate și sănătate în muncă, și anume efectuarea intervenției de către personal autorizat și care să rămână sub supravegherea lui MG. Astfel, victima ar fi efectuat această intervenție fără scoaterea de sub tensiune și fără utilizarea mănușilor de protecție electroizolante.

24 Succesorii în drepturi ai victimei s-au constituit părți civile în fața acestei instanțe, solicitând obligarea lui MG și a Energotehnica, aceasta din urmă fiind parte responsabilă civilmente pentru MG, la repararea prejudiciilor lor.

25 Printr-o sentință din 24 decembrie 2021, Judecătoria Rupea l-a achitat pe MG sub aspectul săvârșirii infracțiunilor pentru care fusese trimis în judecată și a respins acțiunea civilă formulată de succesorii în drepturi ai victimei. Această instanță a considerat, pe de o parte, că există o îndoială rezonabilă că MG i-ar fi dat victimei o dispoziție de lucru și, pe de altă parte, că evenimentul în discuție în litigiul principal s-a petrecut după finalul programului de lucru, motiv pentru care nu poate fi calificat drept accident de muncă.

26 Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea și succesorii în drepturi ai victimei au formulat apel împotriva acestei sentințe la Curtea de Apel Brașov (România), instanța de trimitere.

27 Această instanță arată că, în conformitate cu dreptul român, astfel cum este interpretat în lumina jurisprudenței Curții Constituționale (România), decizia instanței de contencios administrativ se impune instanței penale ca urmare a autorității de lucru judecat pe care o are. Instanța de trimitere precizează astfel că aspectul dacă evenimentul aflat la originea decesului victimei constituie un „accident de muncă” în sensul Legii securității și sănătății în muncă este o chestiune prealabilă în sensul articolului 52 din Codul de procedură penală.

28 În această privință, instanța menționată subliniază că, printr-o decizie din 17 februarie 2021, Curtea Constituțională a recunoscut caracter absolut autorității de lucru judecat a hotărârilor judecătorești civile (*lato sensu*) prin care sunt soluționate astfel de chestiuni prealabile.

29 Instanța de trimitere observă că, în consecință, este ținută de concluziile instanței de contencios administrativ, care a refuzat să califice evenimentul în discuție în litigiul principal drept accident de muncă în sensul dreptului român.

30 Or, autoritatea de lucru judecat pe care o are o asemenea calificare ar împiedica-o să se pronunțe cu privire la răspunderea penală sau civilă a părților urmărite, întrucât calificarea menționată ar reprezenta un element constitutiv al infracțiunii deduse judecății sale.

31 În această privință, instanța de trimitere adaugă că părțile civile din cadrul procedurii penale nu au fost ascultate în fața instanței de contencios administrativ, întrucât procedura de contencios administrativ s-a purtat numai între Energotehnica și Inspecția muncii.

32 O asemenea imposibilitate de a se pronunța cu privire la angajarea răspunderii penale sau civile, în condițiile în care părțile ascultate în cadrul celor două proceduri nu sunt aceleași, ar aduce atingere principiului răspunderii angajatorului și principiului protecției lucrătorilor, consacrate la articolul 1 alineatele (1) și (2), precum și la articolul 5 alineatul (1) din Directiva 89/391, citite în lumina articolului 31 alineatul (1) din cartă.

33 În aceste condiții, Curtea de Apel Brașov a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Principiul protecției lucrătorilor și principiul responsabilității angajatorului, consacrate prin articolul 1 alineatele (1) și (2) și [prin] articolul 5 alineatul (1) din Directiva [89/391], transpusă în dreptul intern prin [Legea securității și sănătății în muncă], citite în lumina articolului 31 alineatul (1) din [cartă], se opun unei reglementări, precum cea aplicabilă în litigiul principal, impusă de o decizie a instanței constituționale naționale, în baza căreia o instanță administrativă poate să stabilească, în mod definitiv, la cererea angajatorului și în contradictoriu doar cu autoritatea statală administrativă, calificarea evenimentului ca nefiind accident de muncă în sensul directivei și să împiedice astfel instanța penală sesizată atât de procuror cu acțiunea penală împotriva lucrătorului responsabil, cât și de partea civilă cu acțiunea civilă împotriva aceluiași angajator ca parte responsabilă civilmente în procesul penal și a prepusului său lucrător, să pronunțe o soluție diferită cu privire la calificarea aceluiași eveniment ca accident de muncă, aspect ce constituie element constitutiv al infracțiunilor deduse judecății penale (în lipsa căruia nu se poate reține nici răspunderea penală și nici răspunderea civilă alăturată celei penale), având în vedere autoritatea de lucru judecat a hotărârii administrative definitive?

2) În caz[ul unui răspuns] afirmativ [la prima întrebare], principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări sau unei practici naționale potrivit căreia instanțele naționale de drept comun sunt ținute de deciziile Curții Constituționale naționale și nu pot, din acest motiv și cu riscul săvârșirii unei abateri disciplinare, să lase neaplicată din oficiu jurisprudența rezultată din deciziile menționate, chiar dacă ele consideră, în lumina unei hotărâri a Curții, că această jurisprudență este contrară articolului 1 alineatele (1) și (2) și articolului 5 alineatul (1) din Directiva [89/391], transpusă în dreptul intern prin Legea nr. 319/2006, citite în lumina articolului 31 alineatul (1) din [cartă]?”

## Cu privire la întrebările preliminare

### *Cu privire la admisibilitate*

34 Guvernul român susține că întrebările preliminare sunt inadmisibile.

35 În această privință, în ceea ce privește prima întrebare, acest guvern arată că, în speță, instanța de trimitere este sesizată cu un apel formulat în cadrul unei proceduri prin care se urmărește angajarea răspunderii penale a unui lucrător, iar nu a unui angajator, acesta din urmă neavând decât calitatea de parte responsabilă civilmente în cauza penală. Or, Directiva 89/391 nu ar privi decât obligația care incumbă angajatorilor de a asigura securitatea și sănătatea lucrătorilor în toate aspectele legate de muncă, precum și răspunderea angajatorilor în cazul nerespectării acestei obligații. Astfel, raportul juridic cu privire la care instanța de trimitere este chemată să se pronunțe nu ar intra în domeniul de aplicare *ratione materiae* al acestei directive. În aceste condiții, prima întrebare preliminară ar fi inadmisibilă.

36 În ceea ce privește a doua întrebare, guvernul român susține că aceasta nu are caracter autonom, întrucât depinde de răspunsul la prima întrebare, motiv pentru care ar trebui de asemenea să fie respinsă ca inadmisibilă.

37 În această privință, trebuie amintit de la bun început că numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului principal are competența să aprecieze necesitatea unei decizii preliminare și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții, care beneficiază de o prezumție de pertinență. Astfel, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe atunci când întrebarea adresată privește interpretarea sau validitatea unei norme de drept al Uniunii, cu excepția cazurilor în care este evident că interpretarea solicitată nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul acestui litigiu, în care problema este de natură ipotetică sau în care Curtea nu dispune de elementele de fapt sau de drept necesare pentru a răspunde în mod util la această întrebare (Hotărârea din 22 februarie 2024, Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, punctul 35 și jurisprudența citată).

38 În speță, din decizia de trimitere reiese că succesorii în drepturi ai victimei s-au constituit părți civile în fața instanței penale, solicitând obligarea inculpatului și a angajatorului la repararea prejudiciilor acestora. Prin urmare, nu se poate considera că litigiul principal nu îl privește pe angajator și că problema ridicată de prima întrebare ar fi de natură ipotetică. Pe de altă parte, chestiunea dacă dreptul Uniunii se opune ca o instanță de contencios administrativ să se poată pronunța, cu caracter obligatoriu pentru o instanță penală, cu privire la calificarea unui eveniment drept „accident de muncă”, în sensul dreptului român, este decisivă pentru soluționarea procedurii aflate în fața instanței de trimitere.

39 Rezultă că întrebările adresate sunt admisibile.

## *Cu privire la fond*

### *Cu privire la prima întrebare*

40 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 1 alineatele (1) și (2), precum și articolul 5 alineatul (1) din Directiva 89/391 coroborate cu articolul 31 din cartă și cu principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun reglementării unui stat membru, astfel cum este interpretată de curtea constituțională a acestui stat membru, în temeiul căreia hotărârea judecătorească definitivă a unei instanțe de contencios administrativ privind calificarea unui eveniment drept „accident de muncă” are autoritate de lucru judecat în fața instanței penale atunci când această reglementare nu permite succesorilor în drepturi ai lucrătorului victimă a acestui eveniment să fie ascultați în niciuna dintre procedurile prin care se statuează asupra existenței unui astfel de accident de muncă.

41 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte instituite prin articolul 267 TFUE, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util, care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată [Hotărârea din 13 iunie 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Costul real al energiei), C-266/23, EU:C:2024:506, punctul 22 și jurisprudența citată].

42 În acest scop, Curtea poate extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională, mai ales din motivarea deciziei de trimitere, elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului principal. De asemenea, Curtea poate fi pusă în situația de a lua în considerare norme ale acestui drept la care instanța națională nu a făcut referire în enunțul întrebării sale [Hotărârea din 25 aprilie 2024, PAN Europe (Closer), C-308/22, EU:C:2024:350, punctul 86 și jurisprudența citată].

43 Astfel, în speță trebuie arătat că dreptul la protecție jurisdicțională efectivă, garantat la articolul 47 din cartă, este de asemenea relevant pentru răspunsul care trebuie dat la întrebările adresate.

44 În ceea ce privește Directiva 89/391, din cuprinsul articolului 1 alineatul (1) din aceasta, citit în lumina celui de al zecelea considerent al directivei menționate, reiese că aceasta are ca obiect adoptarea de măsuri de prevenire prin care se urmărește promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă pentru a asigura un nivel mai mare de protecție.

45 Directiva menționată conține, așa cum se precizează la articolul 1 alineatul (2), principii generale privind în special prevenirea riscurilor profesionale, protecția sănătății și securității și eliminarea factorilor de risc și de accident, precum și liniile directoare generale privind aplicarea acestor principii.

46 În plus, articolul 5 alineatul (1) din Directiva 89/391 prevede că angajatorul are obligația de a asigura securitatea și sănătatea lucrătorilor sub toate aspectele referitoare la activitatea desfășurată.

47 După cum a precizat Curtea la punctul 41 din Hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Regatul Unit (C-127/05, EU:C:2007:338), această prevedere stabilește în sarcina angajatorului obligația de a le asigura lucrătorilor un mediu de lucru sigur, obligație al cărei conținut este precizat la articolele 6-12 din această directivă, precum și de mai multe directive speciale care prevăd măsurile de prevenire care trebuie adoptate în anumite sectoare de producție specifice.

48 Curtea a statuat însă că această dispoziție se limitează să consacre o obligație generală de securitate care îi revine angajatorului, fără a se pronunța asupra vreunei forme anume de răspundere (Hotărârea din 14 iunie 2007, Comisia/Regatul Unit, C-127/05, EU:C:2007:338, punctul 42).

49 În consecință, așa cum a arătat domnul avocat general la punctul 39 din concluzii și după cum susține Comisia Europeană, deși Directiva 89/391 se referă la principiul răspunderii angajatorului și stabilește obligații de natură generală referitoare la protecția securității și sănătății lucrătorilor sub toate aspectele referitoare la activitatea desfășurată, ea nu cuprinde nicio dispoziție specifică privind modalitățile procedurale aplicabile căilor de atac care vizează angajarea răspunderii angajatorului care nu ar fi respectat aceste obligații.

50 De asemenea, deși articolul 31 din cartă, la care se referă instanța de trimitere în prima sa întrebare preliminară, prevede la alineatul (1) că „[o]rice lucrător are dreptul la condiții de muncă care să respecte sănătatea, securitatea și demnitatea sa”, nici acesta nu conține precizări cu privire la modalitățile procedurale aplicabile căilor de atac menite să fie formulate atunci când nu a fost asigurată protecția securității și a sănătății lucrătorilor.

51 Întrucât dreptul Uniunii nu armonizează procedurile aplicabile angajării răspunderii angajatorului în cazul nerespectării cerințelor articolului 4 alineatul (1) și ale articolului 5 alineatul (1) din Directiva 89/391, aceste proceduri țin de ordinea juridică internă a statelor membre, în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora din urmă, cu condiția însă ca ele să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 aprilie 2024, Air Europa Líneas Aéreas, C-173/23, EU:C:2024:295, punctul 31 și jurisprudența citată).

52 Pe de altă parte, Curtea a statuat de asemenea că, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, modalitățile de punere în aplicare a principiului autorității de lucru judecat țin de asemenea de ordinea juridică internă a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora din urmă, cu respectarea însă a principiilor echivalenței și efectivității (Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 21, precum și jurisprudența citată).

53 Mai precis, atunci când statele membre definesc modalitățile procedurale aplicabile căilor de atac în justiție menite să asigure protecția drepturilor conferite de Directiva 89/391, ele trebuie să garanteze respectarea dreptului la o cale de atac efectivă și de acces la o instanță judecătorească imparțială, consacrat la articolul 47 din cartă, care constituie o reafirmare a principiului protecției jurisdicționale efective. Astfel, statele membre trebuie să se asigure că modalitățile concrete de exercitare a căilor de atac ca urmare a unei încălcări a obligațiilor prevăzute de această directivă nu afectează în mod disproporționat dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe judecătorești prevăzut la articolul 47 din cartă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 12 ianuarie 2023, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, punctele 50 și 51).

54 Acest drept este constituit din diverse elemente, printre care figurează în special dreptul de a fi ascultat. În această privință, Curtea a statuat deja că a întemeia o decizie jurisdicțională pe fapte și pe documente de care părțile însele sau una dintre acestea nu au putut lua cunoștință și cu privire la care nu au fost, așadar, în măsură să își exprime poziția ar fi incompatibil cu dreptul fundamental la o cale de atac jurisdicțională efectivă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 aprilie 2024, NW și PQ (Informații clasificate), C-420/22 și C-528/22, EU:C:2024:344, punctul 106 și jurisprudența citată].

55 Or, atunci când o instanță penală este chemată să se pronunțe cu privire la răspunderea civilă pentru faptele care îi sunt reproșate persoanei acuzate, dreptul de a fi ascultat al părților care urmăresc angajarea acestei răspunderi ar fi încălcat dacă le-ar fi imposibil să își exprime poziția cu privire la o condiție necesară pentru angajarea răspunderii menționate înainte ca această condiție să fie stabilită în mod definitiv de instanța sesizată. Astfel, într-un asemenea caz, faptul că aceste părți pot să își exprime poziția în fața unei instanțe cu privire la răspunderea angajatorului ar fi lipsit de orice efect util.

56 Aceasta ar fi situația dacă soluția care trebuie reținută în ceea ce privește o astfel de condiție ar fi stabilită, printr-o decizie obligatorie pentru instanța chemată să se pronunțe cu privire la această răspundere, de o altă instanță în fața căreia părțile nu au putut să compară și nu au avut cel puțin posibilitatea efectivă de a-și prezenta argumentele.

57 În schimb, în cazul în care părțile au avut un astfel de drept și în special au avut posibilitatea efectivă de a-și prezenta argumentele, împrejurarea că ele nu au exercitat acest drept este lipsită de relevanță.

58 În speță, revine instanței naționale sarcina de a verifica dacă succesorii în drepturi ai victimei, părți civile în cadrul procedurii din fața instanței penale, au avut dreptul de a fi ascultați în fața instanței de contencios administrativ în ceea ce privește în special calificarea cu caracter definitiv a evenimentului în discuție în litigiul principal drept „accident de muncă”.

59 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 1 alineatele (1) și (2), precum și articolul 5 alineatul (1) din Directiva 89/391 coroborate cu principiul efectivității și cu articolul 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că se opun reglementării unui stat membru, astfel cum este interpretată de curtea constituțională a acestui stat membru, în temeiul căreia hotărârea judecătorească definitivă a unei instanțe de contencios administrativ privind calificarea unui eveniment drept „accident de muncă” are autoritate de lucru judecat în fața instanței penale, chemată să se pronunțe cu privire la răspunderea civilă ca urmare a faptelor care îi sunt reproșate persoanei acuzate, în cazul în care această reglementare nu permite succesorilor în drepturi ai lucrătorului victimă a acestui eveniment să fie ascultați în niciuna dintre procedurile în care se statuează asupra existenței unui astfel de accident de muncă.

*Cu privire la a doua întrebare*

60 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia instanțele naționale de drept comun nu pot, sub sancțiunea unor proceduri disciplinare împotriva membrilor lor, să lase neaplicate din oficiu deciziile curții constituționale a acestui stat membru, deși consideră, având în vedere interpretarea dată de Curte, că deciziile menționate încalcă drepturile conferite justițiabililor de Directiva 89/391.

61 De la bun început, trebuie arătat că instanța națională care a exercitat posibilitatea conferită de articolul 267 al doilea paragraf TFUE trebuie, dacă este cazul, să înlăture aprecierile unei instanțe naționale superioare dacă consideră, având în vedere interpretarea dată de Curte, că acestea nu sunt conforme cu dreptul Uniunii, lăsând, eventual, neaplicată norma națională care o obligă să se conformeze deciziilor acestei instanțe superioare [Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul hotărârilor unei curți constituționale), C-430/21, EU:C:2022:99, punctul 75 și jurisprudența citată].

62 În această privință, această soluție se aplică printre altele atunci când o instanță de drept comun este ținută de o decizie a unei curți constituționale naționale pe care o consideră contrară dreptului Uniunii [Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul hotărârilor unei curți constituționale), C-430/21, EU:C:2022:99, punctul 76 și jurisprudența citată].

63 În acest context, trebuie amintit că principiul interpretării conforme impune ca instanțele naționale să facă tot ce ține de competența lor, luând în considerare dreptul intern în ansamblul său și aplicând metodele de interpretare recunoscute de acesta, în vederea garantării efectivității depline a directivei în discuție și în vederea identificării unei soluții conforme cu finalitatea urmărită de aceasta. Cerința unei asemenea interpretări conforme include, printre altele, obligația instanțelor naționale de a modifica, dacă este cazul, o jurisprudență consacrată dacă aceasta se întemeiază pe o interpretare a dreptului național incompatibilă cu obiectivele unei directive (Hotărârea din 6 noiembrie 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, punctele 59 și 60, precum și jurisprudența citată).

64 În ceea ce privește angajarea unei eventuale răspunderi disciplinare a unui judecător național, Curtea a statuat că dreptul Uniunii se opune unei reglementări sau unei practici naționale care permite angajarea răspunderii disciplinare a unui judecător național pentru orice nerespectare a deciziilor unei curți constituționale naționale [a se vedea Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul hotărârilor unei curți constituționale), C-430/21, EU:C:2022:99, punctul 87 și jurisprudența citată].

65 Este adevărat că, în ceea ce privește răspunderea disciplinară la care riscă să se expună judecătorii de drept comun în ipoteza nerespectării deciziilor unei curți constituționale naționale, salvgardarea independenței instanțelor nu poate avea printre altele drept consecință excluderea totală a posibilității ca răspunderea disciplinară a acestor judecători să fie angajată, în anumite cazuri cu totul excepționale, ca urmare a hotărârilor judecătorești adoptate de aceștia, cum ar fi comportamentele grave și total impardonabile din partea judecătorilor [a se vedea Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul hotărârilor unei curți constituționale), C-430/21, EU:C:2022:99, punctul 83 și jurisprudența citată].

66 Cu toate acestea, este esențial, pentru a prezerva această independență, ca acești judecători de drept comun să nu fie expuși unor proceduri sau unor sancțiuni disciplinare pentru că au exercitat opțiunea de a sesiza Curtea în temeiul articolului 267 TFUE, care ține de competența lor exclusivă [a se vedea Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul hotărârilor unei curți constituționale), C-430/21, EU:C:2022:99, punctele 83-85 și jurisprudența citată].

67 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că principiul supremației dreptului Uniunii trebuie interpretat în sensul că se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia instanțele naționale de drept comun nu pot, în caz contrar membrii lor riscând să facă obiectul unor cercetări disciplinare, să lase neaplicate din oficiu deciziile curții constituționale a acestui stat membru, deși consideră, având în vedere interpretarea dată de Curte, că deciziile menționate încalcă drepturile conferite justițiabililor de Directiva 89/391.

**Cu privire la cheltuielile de judecată**

68 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

1) **Articolul 1 alineatele (1) și (2), precum și articolul 5 alineatul (1) din Directiva 89/391/CEE a Consiliului din 12 iunie 1989 privind punerea în aplicare de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă coroborate cu principiul efectivității și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniuni Europene**

   **trebuie interpretate în sensul că**

   **se opun reglementării unui stat membru, astfel cum este interpretată de curtea constituțională a acestui stat membru, în temeiul căreia hotărârea judecătorească definitivă a unei instanțe de contencios administrativ privind calificarea unui eveniment drept „accident de muncă” are autoritate de lucru judecat în fața instanței penale, chemată să se pronunțe cu privire la răspunderea civilă ca urmare a faptelor care îi sunt reproșate persoanei acuzate, în cazul în care această reglementare nu permite succesorilor în drepturi ai lucrătorului victimă a acestui eveniment să fie ascultați în niciuna dintre procedurile în care se statuează asupra existenței unui astfel de accident de muncă.**

2) **Principiul supremației dreptului Uniunii**

   **trebuie interpretat în sensul că**

   **se opune reglementării unui stat membru în temeiul căreia instanțele naționale de drept comun nu pot, în caz contrar membrii lor riscând să facă obiectul unor cercetări disciplinare, să lase neaplicate din oficiu deciziile curții constituționale a acestui stat membru, deși consideră, având în vedere interpretarea dată de Curte, că deciziile menționate încalcă drepturile conferite justițiabililor de Directiva 89/391.**

Arabadjiev Bay Larsen von Danwitz

Xuereb Kumin

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 26 septembrie 2024.

Grefier Președinte de cameră

A. Calot Escobar A. Arabadjiev